

Waar wij al lang op hoopten is uiteindelijk dan toch gebeurd. De ooievaar is als broedvogel teruggekeerd binnen het onderzoekgebied van de vogelwerkgroep. Het laatste broedgeval met uitgevlogen jongen dateerde uit 1943 bij Vreeland. Nu, 56 jaar later, kozen de ooievaars opnieuw een plek bij Vreeland om te broeden.

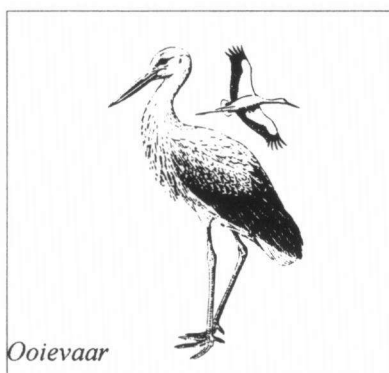
Dick A. Jonkers

Eindelijk weer een broedgeval van ooievaar in de Vechtstreek

Het laatste wilde paar ooievaars dat in Nederland broedde deed dat in 1991 bij Voorst (Jonkers 1991). Voor de verdwijning van de wilde ooievaar uit ons land zijn tal van factoren verantwoordelijk. Hierover is uitputtend gepubliceerd. Samengevat komt het erop neer, dat bedreigingen in het broedgebied (waaronder intensivering van de landbouw), tijdens de trek (jacht, hoogspanningslijnen) en in de overwinteringsgebieden de oorzaak zijn voor de achteruitgang en verdwijning.

De stand daalde na de Tweede Wereldoorlog zo hard, dat de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels (nu Vogelbescherming Nederland) besloot het tij te keren. In 1969 werd een ooievaarsproject gestart, waarbij Zwitserland als voorbeeld werd genomen. Hiervoor werden uit diverse Europese landen, Turkije en Algerije ooievaars geïmporteerd. Deze werden in het moederstation Het Liesveld bij Groot-Ammers als kooivogel gehouden (Hayman et al. 1983). Later werden ook zogenaamde buitenstations opgezet.

Opzet van het project was, dat de jongen vrij mochten uitvliegen en zich later in de omgeving als broedvogel zouden gaan vestigen. Nakomelingen daarvan konden steeds verder

uitzwermen en zich elders in het land gaan vestigen. Men hoopte dat de jongen hun trekdrang zouden verliezen en dat hierdoor de verliezen buiten de grenzen geëlimineerd zouden worden.

De natuur laat zich echter niet dwingen. Het merendeel van de uitgevlogen jonge ooievaars ging toch op trek. Terugmeldingen van geringde vogels gaven aan dat in ieder geval een deel in Afrika terecht kwam. Ooievaars die hun geboortegebied weer wisten te bereiken werden standvogels. Het overgrote deel ging nooit meer op trek.

Inmiddels zijn er al enkele duizenden ooievaars geboren en verblijven er jaarlijks minimaal 500 overwinterraars. Hoewel vroeger ook wel ooievaars overwinterden ging het toen om enkelingen. Er is nu een onnatuurlijke situatie ontstaan, omdat de overwinterraars op veel plaatsen

worden bijgevoerd. In 1998 bedroeg het aantal broedparen ruim 300, waarvan een deel op grote afstand van de buitenstations broedde. Dit lijkt een groot succes, maar we moeten wel in het achterhoofd houden dat aan de leefgebieden van de ooievaars weinig veranderd is en deze niet beter zijn dan voorheen. Van een deel van deze populatie is bekend dat er wordt bijgevoerd; een ander deel lijkt te zijn overgestapt op ander voedsel; veldmuizen en grote insecten vormen dan niet meer het hoofdbestanddeel.

Er is een ander type ooievaar ontstaan dat kenmerken van de wilde soort vertoont en in dit licht moeten we de nieuwe vestiging zien. Overigens is Vogelbescherming momenteel bezig te stoppen met het fokken van ooievaars. Het Liesveld krijgt een andere bestemming en ook de buitenstations zullen in de toekomst verdwijnen. De ooievaars zullen het zelf moeten redden. De aandacht wordt nu op onderzoek naar en verbetering van de leefgebieden gericht.

Gooi en omstreken

Het bovenstaande geeft al aan, dat het hele jaar door op tal van plaatsen in ons land, dus ook in het Gooi, de Vechtstreek en Eemland ooievaars kunnen worden waargenomen. In het Gooi

en omstreken is het aantal waarnemingen de laatste decennia sterk toegenomen. Dit kan aan de hand van het volgende voorbeeld worden geïllustreerd. Vanaf de vorige eeuw tot 31 december 1985 zijn 115 waarnemingen bekend met in totaal 220 exemplaren. Vanaf die datum tot en met 31 december 1998 waren dat al 63 waarnemingen met in totaal 117 exemplaren, waarbij nog niet het aantal van 19 exemplaren is geteld dat van februari tot en met augustus 1998 was ingezonden (archief Vogelwerkgroep). De reactie op de aanwezigheid van ooievaars is te voorspellen, zeker als er met nestmateriaal wordt gesleept. Men wil een nest gaan bouwen! In de gevallen van Kortenhoef/'s-Graveland en Muiderberg was dat reëel. Voor zover bekend staan er nu op de volgende plekken nesten: 's-Graveland op de landgoederen (2), Hilversumse Bovenmeent, Vreeland in de polder Dorssewaard, Breukeleveen bij de eendenkooi en in de Noordpolder te Veen in de Eempolders. Midden in Nigtevecht staat ook een nest. Dat is al heel oud en vroeger ook bewoond geweest.

Vreeland

Het is heel verrassend dat 56 jaar na dato weer een broedgeval in Vreeland plaatsvindt. Het dorp herbergde dus niet alleen het laatste broedpaar in de regio, maar eist ook de eer op van het eerste broedpaar na vele decennia.

De eerste waarnemingen van het paar stammen al van voor november 1998, toen zij zich langs de Vecht ophielden. Daar zwierven zij in de omgeving rond en belandden in januari 1999 uiteindelijk ook in Nederhorst den Berg. Ons lid Peter de Winter geloofde zijn ogen niet toen hij op het lage platte dak

van het schuurtje van zijn overbuurman Herman van Rossum doodgemoedereerd twee ooievaars zag staan. Beide dieren waren handtam en bedelden om voedsel, dat in de weken erna in de vorm van slachtafval, afkomstig van de plaatselijke slager werd verstrekt. Het afwijkende bedelgedrag is te verklaren uit hun levensloop. Deze kon worden uitgedroogd omdat beide ooievaars geringd waren. Hierover later meer. Half februari begonnen de ooievaars nestmateriaal naar de schoorsteen te slepen. Hiervoor werden takken gebruikt. In overleg werd besloten om aan de overzijde van de Vecht in een hoge wilg een nest aan te bieden als de ooievaars in maart nog aanwezig zouden zijn. Verder werd geadviseerd om te stoppen met voeren. Dat was makkelijker gezegd dan gedaan want het resultaat was, dat een van de twee geregeld tot bij de keukendeur kwam om voedsel. In maart bleven zij soms een tijd achtereen weg en werd uit Vreeland gemeld dat zij daar weer zaten. In april kwamen zij beide of alleen ongeregeld op hun oude stek in Nederhorst den Berg. De oorzaak van hun afwezigheid blijkt het nestelen op een half afgezaagde populier bij Vreeland te zijn. Ook nu nog komt af en toe een van de twee langs, maar zij vangen geregeld (figuurlijk) bot. Als ik dit schrijf is het begin mei en er wordt gebroed. Als het broedproces goed verloopt zijn er over enige weken jongen. In een van de volgende Korhanen zal het paar opnieuw in de aandacht staan.

Burgerlijke stand

Beide ooievaars dragen aluminium ringen met de inscriptie Vogeltrekstation Arnhem Holland. Deze bevinden zich boven het loopbeen (dus hoog) en zijn zelfs met een verrekijker goed

afleesbaar. Een heeft aan de andere poot een witte plastic ring met een verticale zwarte streep en een J. De aanwezigheid van deze ring wekte verwondering, want in Nederland worden geen plastic ringen omgelegd. Het ooievaarsstamboek bracht uitkomst. Deze vogel met ringnummer 2736 was in 1995 als nestjong in St. Jans klooster (Noordwest-Overijssel) geringd. Dit jong is na het uitvliegen op trek gegaan en werd op 24 augustus 1995 opgevangen in Emporta, Taragon (Spanje). Als reden werd opgegeven: "liep het verkeer te regelen". Een bermtourist dus. Later is hij losgelaten in Parc Natural Aiguomolls de l'Empada. Intussen was de plastic ring toegevoegd. Tot zijn verschijning in Vreeland was niets meer van deze vogel vernomen. Herman van Rossum beschouwt hem als het mannetje en heeft hem de naam Harry gegeven. De andere ooievaar, die Henriëtte wordt genoemd, heeft het nummer 1650. Deze ooievaar was in 1993 in het Liesveld, Groot Ammers (Zuid-Holland) geringd als jong van een vrijvliegend paar. In een van de maanden erna is hij (of zij) om een of andere reden ergens gevangen en toen in het buitenstation Ommeren in de Betuwe ondergebracht. Hij/zij was daar op 13 december 1993 nog aanwezig. Na het loslaten verbleef hij op 8 april 1997 en 9 augustus 1997 bij Kreileroord, Wieringen. Sindsdien was er niets meer van gehoord. Beide vogels zijn dus enige tijd in mensenhanden geweest en verzorgd en dit uit zich in een extreem tam gedrag.

Literatuur

- Hayman, P., D.A. Jonkers & P. van Zalinge 1983. Ooievaars in Nederland. Oberon, Haarlem. 117 p.
Jonkers, D.A. 1991. Nederland na 1991 nog ooievaarsland? Het Vogeljaar 39(6)